

KESKKONNAAMET

Purtsi jõe hoiuala kaitsekorralduskava 2015-2024

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	4
1.1. Ala iseloomustus	4
1.2. Maakasutus	5
1.3. Huvigrupid	6
1.4. Kaitsekord	7
1.5. Uuritus.....	9
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	9
1.5.2. Riiklik seire	9
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus.....	10
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	11
2.1. Kooslused – elupaigatüüp jõed ja ojad (3260).....	11
2.2. Elustik	17
2.2.1. Võldas (<i>Cottus gobio</i>).....	17
2.2.2. Tõugjas (<i>Aspius aspius</i>)	17
2.2.3. Paksukojaline jõekarp (<i>Unio crassus</i>)	18
2.2.4. Teised looduskaitseliselt väärtuslikud liigid.....	19
3. HOIUALA VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS	20
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE	21
4.1. Tegevuste kirjeldus	21
4.1.1. Tulemuslikkuse seire	21
4.1.2. Purtsi jõe hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire	22
4.1.3. Elupaikade ja kaitsealuste liikide seisundi uuring	22
4.1.4. Oona veskikohast kaladele läbipääsu tagamine.....	22
4.1.5. Purtsiveski paisukoha juures kivivalli likvideerimine	22
4.1.6. Vana silla jäänuste ja ebaseadusliku ehitise likvideerimine	22
4.1.7. Koprapäisude ja muude looduslike voolutakistuste likvideerimine, kopra arvukuse reguleerimine	23
4.1.8. Tähiste hooldamine	23
4.1.9. Kaitsekorralduskava uuendamine	23
4.1.10. Hoiuala kaitse-eesmärgi muutmine.....	24
4.1.11. Natura standardandmebaasi, EELISE ja Keskkonnaregistri andmete muutmine.....	Tõrge!
Järjehoidjat pole määratletud.	
4.2. Eelarve	24
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	27
KASUTATUD ALLIKAD	28
LISAD.....	30
LISA 1. Väljavõte looduskaitseseadusest.....	30
LISA 2. Väärtuste koondtabel.....	32
LISA 3. Fotod.....	33

Vastavalt looduskaitseseaduse § 25 on kaitsekorralduskava hoiualade ja kaitsealade alapõhise kaitse korraldamise aluseks.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Purtsi jõe hoiuala kaitsekorralduskava eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast, selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel viidi läbi kaasamiskoosolek ning avalikustamiskoosolek, millele eelnes kava eelnõu avaldamine Keskkonnaameti veebilehel (lisa 4).

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Tiina Troškin (tel: 5301 0812; e-post: tiina.troshkin@keskkonnaamet.ee). Kava koostas OÜ Ökotasakaal ekspert Margo Hurt (tel: 53736731, e-post: hurdamargo@gmail.com).

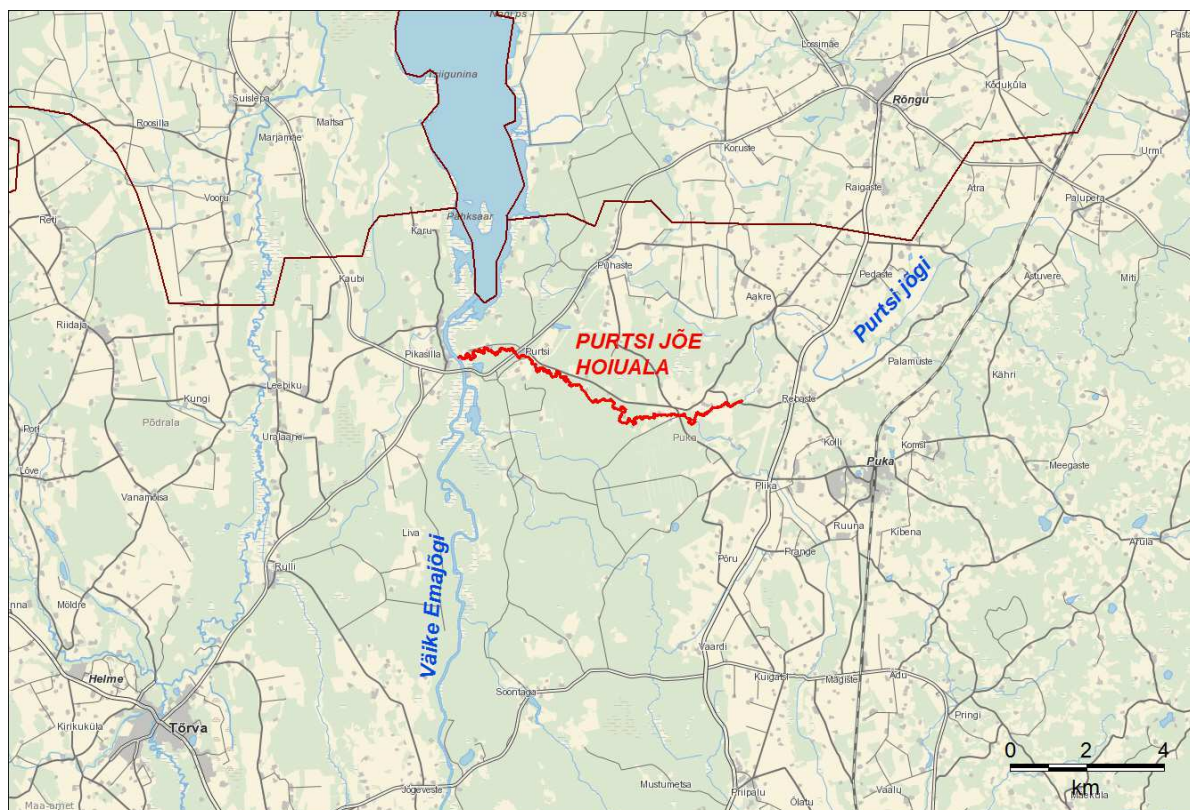
KAITSEKORRALDUSKAVA ON VALMINUD „RIIKLIKU STRUKTUURIVAHENDITE KASUTAMISE STRATEEGIA 2007-2013“ JA SELLEST TULENEVA „ELUKESKKONNA ARENDAMISE RAKENDUSKAVA“ PRIORITEETSE SUUNA „SÄÄSTVA KESKKONNAKASUTUSE INFRASTRUKTUURIDE JA TUGISÜSTEEMIDE ARENDAMINE“ MEETME „KAITSEKORRALDUSKAVADE JA LIIKIDE TEGEVUSKAVADE KOOSTAMINE LOODUSE MITMEKESISUSE SÄILITAMISEKS“ PROGRAMMI ALUSEL EUROOPA REGIONAALARENGU FONDI VAHENDITEST.

1. SISSEJUHATUS

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Euroopa haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende elupaikade ja kasvukohtade kaitseks on loodud üle-euroopaline kaitstavate alade võrgustik – Natura 2000. Väljaspool kaitsealasid (rahvuspark, looduskaitseala, maastikukaitseala) paiknevate Natura 2000 võrgustiku alade kaitseks on moodustatud hoiualad.

Euroopa Komisjonile esitatud Natura 2000 võrgustiku nimekirja kuuluva Purtsi jõe loodusala (Keskkonnaregistri kood RAH0000050) kaitseks on looduskaitsealad alusel moodustatud Purtsi jõe hoiuala (Keskkonnaregistri kood KLO2000109). Vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele 15.12.2005 nr 311 „Hoiualade kaitse alla võtmine Valga maakonnas“ on Purtsi jõe hoiuala kaitse-eesmärgiks EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) kaitse ning II lisas nimetatud liikide – hariliku võldase (*Cottus gobio*) ja paksukojalise jõekarbi (*Unio crassus*) elupaikade kaitse. Samad on ka Purtsi jõe loodusala kaitse-eesmärgid. Lisaks kaitstakse Purtsi jõe looduslal EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja V lisas nimetatud liigi – hariliku tõugja (*Aspius aspius*) elupaika.

Joonis 1. Purtsi jõe hoiuala paiknemine (*aluskaart: Eesti Baaskaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2013*).

Purtsi jõe hoiualaks on Väikesesse Emajõkke suubuva Purtsi jõe (Keskkonnaregistri kood VEE1013100) kesk- ja alamjooks. Purtsi jõe ülemjooks asub Otepää kõrgustikul, keskjooks peamiselt Kagu-Eesti lavamaal ning alamjooks Väikese Emajõe orundi alal (Järvekül, 2001). Keskkonnaregistri andmetel on Purtsi jõe pikkus 36,7 km ja valgala pindala 104,8 km². Hoiuala jõelõik paikneb Valgamaal Puka vallas Rebaste ja Purtsi külades (joonis 1). Keskkonnaregistri järgi on Purtsi jõe hoiuala pindala 8,1 ha ning see kattub Purtsi jõe loodusala pindalaga. Hoiuala piirsesse jääva jõelõigu pikkus on 13,7 km.

Purtsi jõe hoiuala piirneb läänest Võrtsjärve hoiualaga – Väikese Emajõe suudme eelne lõik kuulub Võrtsjärve hoiuala alla.

Valgalapõhiselt asub Purtsi jõgi Ida-Eesti vesikonnas ja Võrtsjärve alamvesikonnas ning on looduslike seisuveekogude pinnaveekogumiks (Ida-Eesti vesikonna veemajanduskava, 2010). Veepoliitika raamdirektiivi järgi kuulub Purtsi jõgi heledaveeliste ja vähese orgaanilise aine sisaldusega jõgede hulka (tüüp 1B).

Purtsi jõe alamjooksul on kaldaalad valdavalt metsased, keskjooksul ümbritsevad jõge ka põllumajandusmaad. Jõe-äärne inimasustus on hoiuala piirkonnas vähene. Hoiuala ulatuses voolab Purtsi jõgi peamiselt looduslikus süngis. Hoiualal leidub rohkesti kivise-kruusase põhjaga väärtuslikke jõelõike, sh karestikke, mis vahelduvad liivase põhjaga jõeladega. Purtsi jõe laius hoiuala lõigus on varieeruv – 4-12 m. Muutlik on ka jõe sügavus, mis sõltub jõe laiusest ja voolukiirusest. Laiematel kiirevoolulistel aladel on madalveeseisuga sügavus 0,1-0,4 m ning aeglase vooluga käänukohtades ka üle 1 m.

Purtsi jõe hoiualal ei ole säilinud ühtegi funktsioneerivat veskipaisu. Siiski on kaladele ületamatuks rändetõkkeks Oona veskipaisu jäänuk. Veevoolu tõkestavad ka koprapaisud ning risukogumid, kuid need ei ole püsivad rändetakistused.

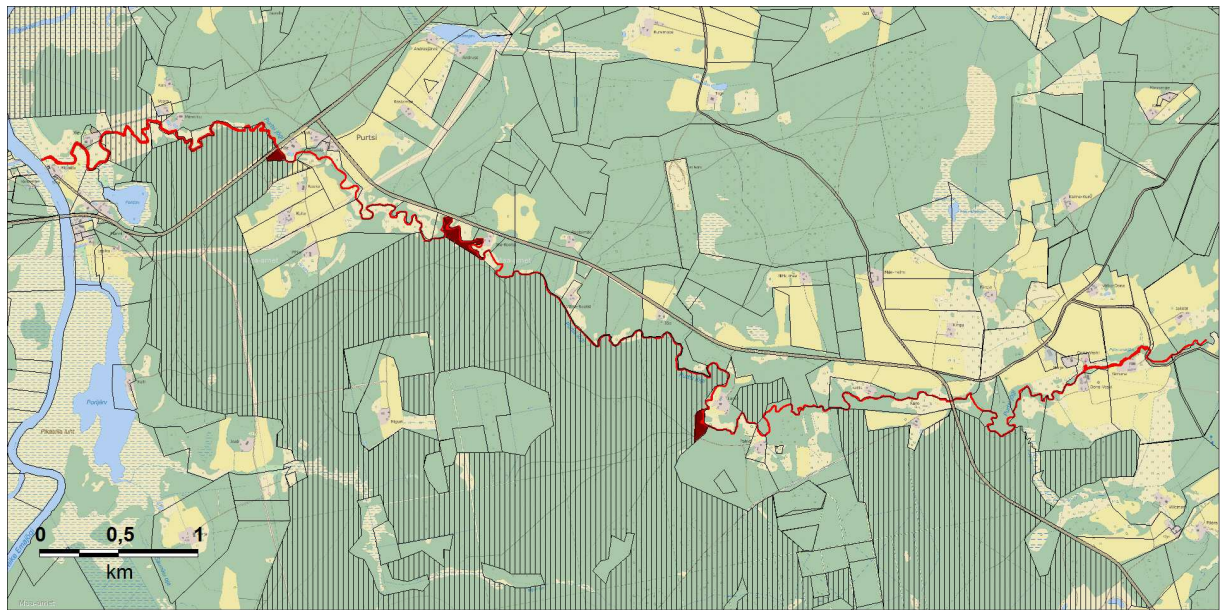
Purtsi jõgi hoiuala piires ei ole tähtsaks loodusturismi objektiks, kuid omal käel matkajatele pakub kindlasti väärtuslikke vaateelamusi. Kalastajatele on tähtsaimaks püügiobjektiks jõeforell.

Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS, 2013) andmetel on Purtsi jõe kallastel inventeeritud mitmed väärtuslikud niiduelupaigad, mis kuuluvad Natura elupaigatüüpi liigirikkad niidud lubjavesel mullal (6270*) või lamminiidud (6450).

1.2. MAAKASUTUS

Purtsi jõe hoiuala hõlmab vaid vastavat jõelõiku (mitte kaldaalaid), st kogu hoiuala pind on veealune maa. Hoiuala ümbritsevad peamiselt metsamaad, paiguti ka põllumajandusmaad ja alamjooksul luhaalad.

EELIS-e (2013) andmetel on Purtsi jõe hoiualast eraomandis 5,5 ha (68%), riigi omandis (valdaja RMK) 1,85 ha (23%) ja jätkuvalt riigi omandis ehk reformimata maal 0,72 ha (9%). Maakatastri (2012) andmetel (joonis 2) on aga hoiualast jätkuvalt riigi omandis oluliselt vähem, millest võib järeldada, et EELIS-e omandivormi andmed on vananenud ning vajavad muutmist.

Joonis 2. Purtsi jõe hoiualale ulatuvad või hoiualaga piirnevad riigimaad (vertikaalne viirutus) ja jätkuvalt riigi omandis olevad maad (kolm väikest tükki, tähistatud pruuniga). Ülejäänud hoiualale ulatuvad või hoiualaga piirnevad maaüksused on eraomandis. (Maakatastri seis aprill 2012; aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2013).

1.3. HUVIGRUPID

- **Keskkonnaamet** – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.
- **RMK** – piiritähiste paigaldaja ja hooldaja.
- **Keskkonnainspeksioon** – keskkonnajärelevalve planeerija ja teostaja.
- **Puka Vallavalitsus** – huvitatud jõe ja loodusväärtuste heast seisundist, et säiliks väärtuslik elukeskkond.
- **Kalastajad** – huvitatud jõele ligipääsemise võimalustest ning heast kalavaru seisundist.

- **Loodushuvilised, puhkajad** – huvitatud jõel ja selle kallastel liikumisest, puhkekohtade olemasolust.
- **Hoiualaga piirnevate maade omanikud** – huvitatud jõe heast seisundist ja kaldaalade korrastamisest.

1.4. KAITSEKORD

Hoiuala kaitsekord tuleneb Eesti Vabariigis kehtivast seadusandlusest, eeskätt looduskaitseadusest. Erinevalt kaitsealadest ei ole hoiuala kaitsekord täpsustatud kaitseeeskirjaga. Purtsi jõe hoiuala on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 15.12.2005 määrusega nr 311 „Hoiualade kaitse alla võtmine Valga maakonnas”. Looduskaitseaduse § 4 lg 3 järgi on hoiuala elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused.

Looduskaitseaduse § 14 lg 1 näeb ette kaitstavate loodusobjektide (sh hoiualade) kohta kehtivad üldised arendustegevuse kitsendused (lisa 1). Konkreetselt hoiualal kehtivad piirangud toob välja sama seaduse 5. peatükk „Hoiualad“ (§ 32 ja 33). Ka siin on sätete eesmärgiks peamiselt arendustegevuse võimaliku negatiivse mõju ärahoidmine. Peamised piirangud on seotud maakorraldustoimingute, planeeringute, ehitustegevuse, metsamajanduse jm majandustegevusega. Looduses liikujale hoiuala staatus täiendavaid piiranguid ei sea.

Purtsi jõe hoiuala territooriumiks on veela, mitte kaldad. Jõe kallastel kehtivad looduskaitseaduse 6. peatüki „Rand ja kallas“ (§ 34-42) piirangud. Ranna või kalda kaitse eesmärk on rannal või kaldal asuvate looduskoosluste säilitamine, inimtegevusest lähtuva kahjuliku mõju piiramine, ranna või kalda eripära arvestava asustuse suunamine ning seal vaba liikumise ja juurdepääsu tagamine.

Purtsi jõe kalda piiranguvööndi laius on 100 m. Ranna ja kalda piiranguvööndis asuvate metsade kaitse eesmärk on vee ja pinnase kaitsmine ja puhketingimuste säilitamine. Kalda piiranguvööndis ei tohi lageraielangi pindala olla suurem kui kaks hektarit, välja arvatud maaparandussüsteemi eesvoolu veekaitsevööndis maaparandushoiutööde tegemisel.

Kalda piiranguvööndis on keelatud mitmed veekogu seisundit mõjutada võivad arendustegevused. Samuti on kalda piiranguvööndis keelatud mootorsõidukiga sõitmine väljaspool selleks määratud teid ja radu ning maastikusõidukiga sõitmine, välja arvatud erandjuhtudel nagu kalapüügiõigusega isikul kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekogusse viimiseks ning maatulundusmaal metsamajandus- ja põllumajandustöödeks.

Purtsi jõe kalda ehituskeeluvööndi laius on 50 m, kuid metsamaal ulatub ehituskeeluvöönd kalda piiranguvööndi piirini (100 m). Ehituskeeluvööndis on uute hoonete ja rajatiste ehitamine keelatud, kuid siiski on nähtud ette ka mitmed erandid.

Looduskaitseaduse § 51 lõike 2 alusel on keskkonnaministri poolt kinnitatud lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu, milles loetletud veekogudel on keelatud uute paisude rajamine ja olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, ning veekogu loodusliku sängi ja hüdroloogilise režiimi muutmine. Need piirangud kehtivad ka Purtsi jõe hoiuala jõelõigu kohta.

Veeseaduse § 29 alusel on Purtsi jõe kaldaalal 10 m laiune veekaitsevöönd, kus on keelatud maavarade ja maa-ainese kaevandamine ning geoloogilise uuringu teostamine; puu- ja põõsarinde raie ilma Keskkonnaameti nõusolekuta; majandustegevus, välja arvatud veest väljajuhutud taimestiku eemaldamine, heina niitmine ja roo lõikamine; väetise, keemilise taimekaitsevahendi ja reoveesette kasutamine ning sõnnikuhoidla või -auna paigaldamine.

Veeseaduse § 10 lg 2 p 2 järgi on Purtsi jõe kallasraja laius 4 m, mida mööda peab saama veekogu ääres vabalt ja takistamatult liikuda. Purtsi jõgi kuulub avalikult kasutatavate veekogude nimekirja.

Veeseaduse § 8 on loetletud tegevused, milleks peab olema vee-erikasutusluba. Muuhulgas on vee-erikasutusluba on nõutav, kui toimub veekogu paisutamine või hüdroenergia kasutamine. Vastavalt veeseaduse § 40¹ lg 12 olid lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul (looduskaitseadus § 51 lg 2) paikneva varasemalt rajatud paisu omanikud kohustatud vee-erikasutusloa omandama 2010. a 1. jaanuariks. Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogule ehitatud paisul pidi olema tagatud kaladele läbipääs nii üles- kui ka allavoolu 2013. a 1. jaanuariks (veeseadus § 40¹ lg 12).

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse kohaselt on kohustuslik keskkonnamõju hindamine, kui: 1) taotletakse tegevusluba või selle muutmist ning tegevusloa taotlemise või muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju; 2) kavandatakse tegevust, mis võib üksi või koostoides teiste tegevustega eeldatavalt oluliselt mõjutada Natura 2000 võrgustiku ala. Seaduses on pööratud suurt tähelepanu just Natura 2000 võrgustiku ala eeldatavalt mõjutava tegevuse korral keskkonnamõju hindamise või keskkonnamõju strateegilise hindamise vajadusele.

Purtsi jõel kehtivad kalapüügil (sh vähipüügil) üldised kalapüügiseadusest ja kalapüügieeskirjast tulenevad nõuded. Eraomandisse jääval jõeosal on kalapüügiseaduse § 10 lg 2 p 3 ja § 11 lg 2 p 2 järgi kalapüük päikeseloojangust päikesetõusuni (nn öisel ajal) lubatud vaid kinnisasja omaniku loal.

Mittelaevatavatel veekogudel, sh Purtsi jõel, kehtivad veeseaduse § 18 lg 8 alusel kehtestatud „Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded“. Oluliseks piiranguks on sisepõlemismootoriga varustatud veesõidukite kasutamise keeld (kehtib jõgedel, mille minimaalne laius veesõidukite liiklemist võimaldaval lõigul on alla 10 meetri), va järelevalvel, päästetöödel ja riigi poolt tellitud uuringute täitmisel.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

Purtsi jõge on kirjeldatud ning uurimisandmed on avaldatud koguteoses „Eesti jõed“ (Järvekülg, 2001).

Kaitsekorralduskava koostamise eeltööna teostati 2012. a Purtsi jõe vee-elustiku ekspertiis (Hurt jt, 2012). Ekspertiisi ülesandeks oli elupaigatüübi jõed ja ojad inventuur ning liikide, mille elupaiga kaitse on kaitse-eesmärgiks, uuringud. Saadud tulemuste põhjal on elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kvaliteet valdavalt hea kuni väga hea, alamjooksul ka keskmine. Võldast ja tõugjat 2012. a katsepüükidega ei kohatud. Samuti ei leitud ühtegi paksukojalise jõekarbi elusat isendit. Katsepüükides esinesid ojasilm, jõeforell, turb, lepamaim, trulling ja luukarits. Lisaks fikseeriti rohe-vesihobu nii vastsete kui valmikute olemasolu hoiualal.

Varasematel R. Järvekülje teostatud katsepüükide andmetel esineb Purtsi jões kaladest veel võldas, haug, särg, säinas, teib, linask, rünt, hink, luts, ahven ja kiisk (Hurt jt, 2012).

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

Keskkonnaregistri andmetel paikneb Purtsi jõel 9 seirejaama (tabel 1).

Tabel 1. Purtsi jõe riikliku seire jaamad Keskkonnaregistri andmetel.

Registrikood	Objekti nimi	Teostatavad programmid	Mõõtekohtade arv
SJA9501000	Purtsi jõgi: alamjooks	Jõgede hüdrobioloogiline seire	1
SJA7658000	Purtsi jõgi: Männiku (Purtsi)	Jõgede hüdrokeemiline seire	1
SJA6429000	Purtsi jõgi: Männiku (Purtsi)	Jõgede hüdrobioloogiline seire; Jõgede hüdrokeemiline seire	2
SJA0534000	Purtsi jõgi: Oona	Jõgede hüdrobioloogiline seire	1
SJA2167000	Purtsi jõgi: Palamuste-Rõhu	Jõgede hüdrokeemiline seire	1
SJA3977000	Purtsi jõgi: Puka-Purtsi	Jõgede hüdrokeemiline seire	1
SJA4170000	Purtsi jõgi: Purtsi-Puka tee ääres	Jõgede hüdrobioloogiline seire	1
SJA6702000	Purtsi jõgi: Põhu	Jõgede hüdrobioloogiline seire	1
SJA3218000	Purtsi jõgi: Soopera	Jõgede hüdrobioloogiline seire	1

Purtsi jões on teostatud hüdrobioloogilist seiret 2007., 2010. ja kalastiku osas 2011. a. Eesti Keskkonnauuringute Keskuse Tartu filiaali poolt kogutud ja määratud hüdrokeemiliste näitajate järgi oli vee ökoloogiline seisundiklass Purtsi jões 2010. a väga hea. Ränivetikaindeksite järgi

otsustades oli Purtsi jõe seisund alamjooksul nii 2007. a kui ka 2010. a hea. Suurtaimestiku indeksi järgi oli Purtsi jõe seisund 2010. a väga hea, kuigi fikseeriti vaid 4 taksonit soontaimi ning harilik vesisammal. Kõik viis suurselgrootute indeksit näitasid Purtsi jõe väga head seisundit nii 2010. kui 2007. a. Ohulähedastest liikidest esinesid samblapäeviklane (*Ephemerella mucronata*) ja seltsivana (*Lasiocephala baselis*). Kalastiku seirepüügil registreeriti 2007. a 10 liiki – ojasilm, jõeforell, teib, turb, lepamaim, rünt, trulling, luts, ahven ja kiisk ning 2011. a 13 liiki – ojasilm, jõeforell, haug, teib, turb, säinas, rünt, trulling, hink, luts, luukarits, ahven ja võldas. Kokkuvõtlikult hinnati Purtsi jõe kalastiku seisund heaks (Pall jt, 2008; 2011; 2012).

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS

Vajalik on riikliku seire jätkumine vastavalt seireprogrammile. Vee-elupaikade ja liikide seisundi uuring tuleb teostada kaitsekorraldusperioodi lõpus. Juhuslik info paksukojalise jõekarbi (2012. a uuringul jõekarpi ei leitud) võimaliku esinemise kohta vajab operatiivset kontrollimist. Samuti tuleb toimida ka teiste varasemalt fikseerimata kaitsealuste liikidega. Vajalik on kaitsekorralduse tulemuslikkuse seire, mida teostatakse kaitseala valitsemise raames. Muud võimalikud Purtsi jõel tehtavad uuringud ja seired on soovituslikud.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. KOOSLUSED – ELUPAIGATÜÜP JÕED JA OJAD (3260)

Elupaigatüüp hõlmab Eestis looduslikus või looduslähedases seisundis püsinud vooluveekogude lõike. Eelkõige väärivad tähelepanu kõrgustikelt algavad jugade ja kivise-kruusase põhjaga kärestikega vooluveed. Väärtuslikud on ka allikatest algavad külmaveelised jõed ning loodusliku sängiga looklevad tasandikujõed, mis moodustavad vanajõgesid, ning kus leidub ka kärestikke või kiirevoolulisi kivise-kruusase põhjaga lõike. Selliste jõgede elupaiku asustab tavaliselt liigirikas ja väärtuslik jõe-elustik. Elupaigatüüpi arvatud jõgede ja ojade veekvaliteet peab olema piisavalt hea, et seal saaksid elada reostuse suhtes tundlikud liigid. Erilist kaitset väärivad Põhja-Eestis pankrannikut läbivad ning Lõuna-Eestis liivakivipaljanditega maalilisi ürgorge moodustavad jõed (Paal, 2007).

Purtsi jõgi on hoiuala ulatuses peamiselt looduslikus sängis, aga hüdro-morfoloogilise kvaliteedi alusel saab eristada ülemist ja alumist lõiku. Jõe laius varieerub 4-12 m. Sügavus on, sõltuvalt laiusest ja voolu kiirusest, 0,1-1 m, kohati ka üle 1 m.

Kõrge kuni väga kõrge kvaliteediga on jõgi hoiuala algusest (idapoolsest punktist) kuni Purtsiveskini. Lõigu pikkus on 10,51 km. Seal esineb rohkelt kivised-kruusaseid kiirevoolulisi alasid ja kärestikke, mis vahelduvad rahulikuma vooluga liivase põhjaga ja ka sügavamate aladega. Kohati esinevad suured kivid (rahnud), mis ilmestavad jõge ning tõstavad elupaiga väärtust. Kaldad on enamasti ääristatud metsaga, vähem põllu- ja rohumaadega. Palju esineb vettelangenud puid (kaanefoto, lisa 3 fotod 1 ja 2).

Keskmise hüdro-morfoloogilise kvaliteediga on jõelõik Purtsiveskist kuni suudmeni, pikkusega 3,17 km. Seal domineerib lausliivane ja suudme lähedal ka mudasettega kaetud põhi. Kallastel on nii metsa, heinamaad kui taluõuesid. Enne suuet on kallas kohati soine. Heinamaade vahel on jõgi ääristatud puude-põõsastega, suudmealal pillirooga (lisa 3, foto 3).

Jõe-forellile ja ka harjusele sobivaid kudemisalasid leidub Purtsi jões palju. Lõhilastele kudemisvõimalused puuduvad vaid alamjooksul – Purtsiveskist kuni suudmeni. Vähem on kudemiseks sobivat põhjasubstraati ka Purtsiveskist ülesvoolu jääval jõeosal ca 1,3 km ulatuses (Hurt jt, 2012).

Ida-Eesti veemajanduskava järgi on Purtsi jõe (Purtsi veekogumi) seisundiklassi määrang 2009. a „hea“ ning sama ka eesmärk 2015. a.

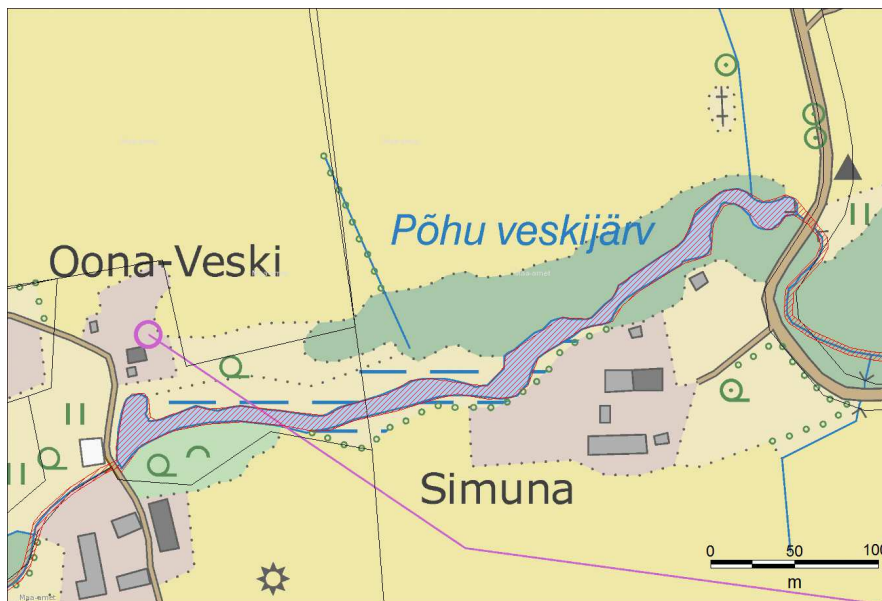
Elupaigatüübi tunnusliikidest (Paal, 2007) esinevad Purtsi jõe hoiualal harilik vesisammal (*Fontinalis antipyretica*), allikmailane (*Veronica anagallis-aquatica*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*), kevikulised (*Plecoptera*), ühepäevikulised (*Ephemeroptera*), ehimestiivalised (*Trichoptera*), jõe-kirpvähk (*Gammarus pulex*), jõeforell (*Salmo trutta morfa fario*), teib (*Leuciscus leuciscus*), võldas (*Cottus gobio*), ojasilm (*Lampetra planeri*) (Hurt jt, 2012; Pall jt, 2011, 2012).

Natura 2000 standardandmebaasi järgi on Purtsi jõe looduslal elupaigatüüp jõed ja ojad (3260) väga esinduslik (A), heas looduskaitsetises seisundis (B) ja väga kõrge üldise looduskaitsetise väärtusega (A). Kuna praktiliselt kogu Purtsi jõe hoiuala on looduslikus seisundis jõe elupaik ning suurem osa (lõik nr 2) on kõrge kuni väga kõrge hüdro-morfoloogilise kvaliteediga, vastab Natura standardandmebaasi seisundihinnang tegelikule olukorrale.

Kaitse-eesmärk

- ***Pikaajaline kaitse-eesmärk:*** Elupaigatüübi säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses väga esinduslikuna (A).
- ***Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*** Elupaigatüübi säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses väga esinduslikuna (A).

Kaitse-eesmärgi seadmisel on hoiuala ehk jõelõigu pindala asemel kasutatud jõelõigu pikkust, mis on sobivam ja täpsem. EELISE kaardikihil on Purtsi jõe hoiuala laius valdavalt 5 m, kuid hinnanguliselt on keskmine laius suurem. Viljandi - Rõngu tee sillast kuni suudmeni on hoiuala laiuseks 10 m, kuid hinnanguliselt on see keskmiselt väiksem. Oona veskikohast ülesvoolu kattub hoiuala piir Põhu järve (Keskkonnaregistri kood VEE2100310) veepiiriga Eesti Põhikaardi alusel (joonis 3), kuid järve (paisjärve) praegu enam ei eksisteeri ning jõgi on sisuliselt looduslikus sängis ning tuntava veevooluga (lisa 3 foto 4).

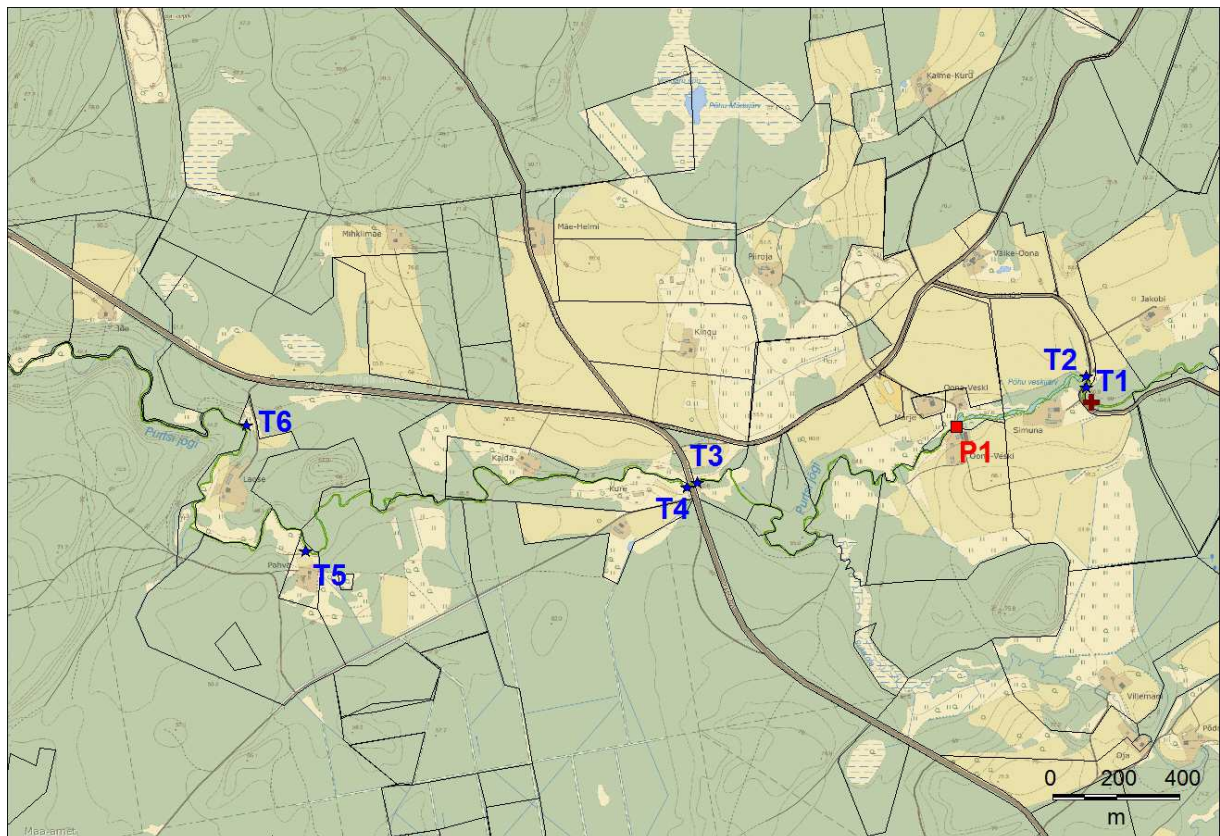

Joonis 3. Purtsi jõe hoiuala (punane viirutus) piir EELISE (2012) andmetel kattumas Põhu järve veepiiriga. Tegelikuses aga paisjärve enam ei ole, jõgi voolab looduslikus sängis (*aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2013*).

Mõjutegurid ja meetmed

- Inimtekkelised rändetõkked

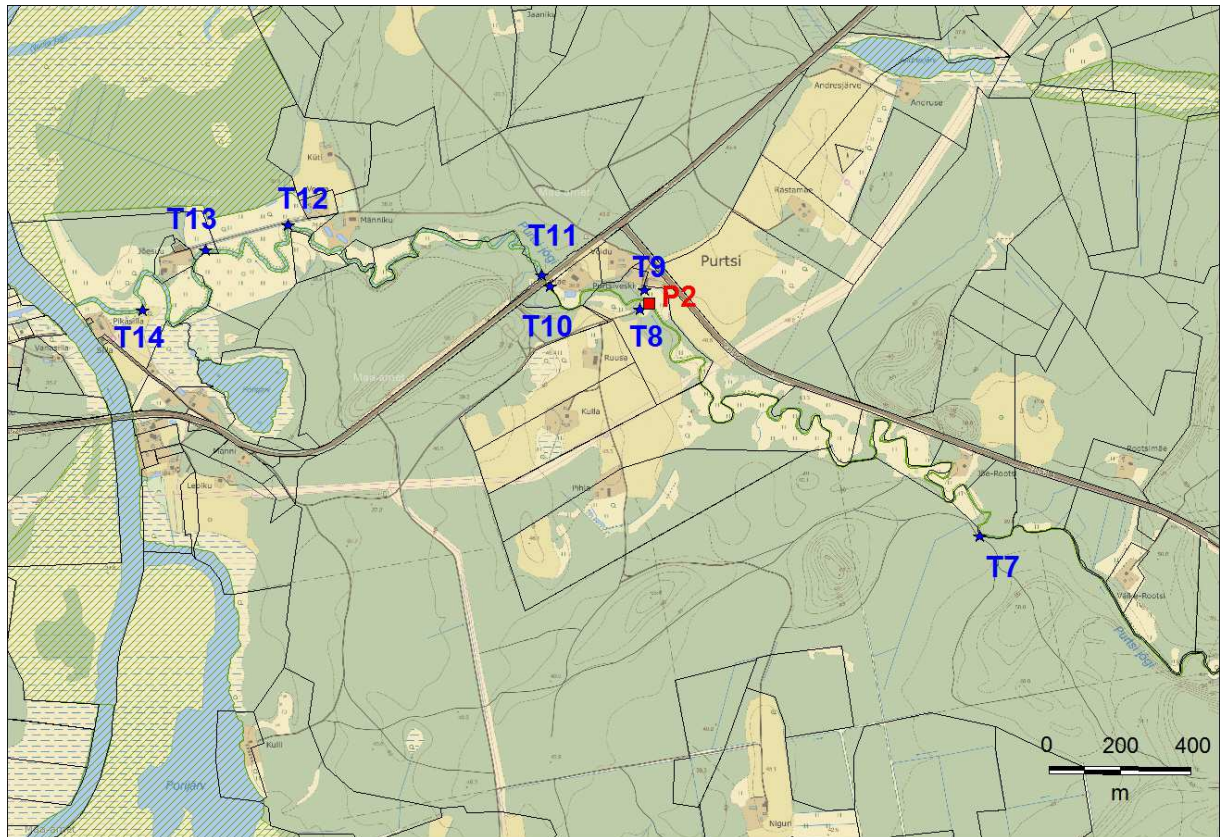
2012. a fikseeriti hoiualal 2 inimtekkelist rändetõket – Oona veskipaisu jäänuk (astang), h – 0,6 (0,4 + 0,2) m, ning Purtsiveski juures kividest laotud vall (joonis 4 ja 5, lisa 3 fotod 5 ja 6). Neist esimene on kaladele ületamatuks tõkkeks (Hurt jt, 2012). Tulenevalt veeseadusest peab olema Oona veskikohas vee paisutamiseks (ka praeguses situatsioonis, kus paisutus 0,6 m) vee-erikasutusluba ning tagatud kaladele läbipääs nii üles- kui ka allavoolu.

Joonis 4. Hoiuala tähised (T1 - T6), Oona veskipaisu jäänuk (P1) ja onn veekaitsevööndis (pruun rist) Purtsi jõe hoiuala idapoolsel ehk ülemisel jõeosal (*aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2013*).

Juuni 2013 seisuga ei ole Keskkonnaametile vastavat vee-erikasutusloa taotlust esitatud. Purtsiveski juures kividest laotud vall paisutab vett 0,2 m ehk vee-erikasutusloa omamine pole nõutav ning maavaldajale ei laiene ka muud kohustused (kaladele läbipääsu tagamine).

Meetmed: rändetõkete likvideerimine – astangute asemele kaladele kergesti ületatavate kivistike kujundamine.

Joonis 5. Hoiuala tähised (T7 – T14) ja Purtsiveski juures laotud kividest vall (P2) Purtsi jõe hoiuala läänepoolsel ehk alumisel jõeosal (*aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2013*).

- Inimtekkeline risu jões ja selle kallastel

Purtsiveski paisukohas (joonis 5 P2) jalakäijate silla all olevad vana silla jäänused risustavad jõge (lisa 3 foto 6). Oona - Puka - Kõrepi tee sillast 90 m ülesvoolu on vasakule kaldale veekaitsevööndisse ehitatud onn – ebaseaduslik ehitis, mis rikub hoiuala esteetilist väärtust ning lagunedes risustab jõge (joonis 4, lisa 3 foto 7).

Meetmed: vana silla jäänuste ja ebaseadusliku ehitise likvideerimine; järelevalve.

- Kopravaisud ja muud looduslikud voolutakistused

Kopravaisude (kasutatakse ka mõistet kopratammid) negatiivne mõju vooluvete elupaikadele on põhimõtteliselt sama nagu inimtekkelistel paisudel – kivise-kruusase põhjaga kiirevoolulised lõigud asenduvad aeglase vooluga seteterohkete aladega, halveneb veekvaliteet ning paisud on kaladele rändetakistusteks. Lisaks põhjustavad koprapaisud uute voolusängide teket, mis toob kaasa tohtu hulga setete kandumise allavoolu. Samuti vallandub suur hulk setteid kobraste poolt

kaldaurgude rajamisega. Siiski ei ole koprapaisud nii stabiilselt püsivad kui inimtekkelised paisud.

2012. a oktoobris fikseeriti Purtsi jõe hoiuala alumises osas, Purtsiveskist 650 m kaugusel (lennulennult) ülesvoolu, värskelt ehitatud koprapais. Augustis, mil toimus suurema osa hoiuala elupaiga hindamine, koprapaisutusi ei täheldatud (olid mõned vanad, lagunened paisud). Tõenäoliselt ehitasid koprad sügiseks rohkem paisusid. Kevadeks (mai 2013) oli eelnimetatud koprapais lagunened ning paremalt kaldalt oli vesi hulga pinnast kaasa viinud (lisa 3 foto 8). Seega kevadine suurvesi viib sügisel ehitatud koprapaisud ning sellega kaasneb setete allavoolu kandumine. Sügiseks ehitatavate koprapaisude mõju seisneb eelkõige jõeforelli kudemisrände takistamises.

Voolutakistus võib tekkida puutüve veekogu sängi langemisel ning selle taha peenema risu ja setete kogunemisel. 2012. a elupaikade inventeerimise käigus täheldati hoiuala jõelõigis 6 suuremat risukogumit, mis olid tekkinud peamiselt vettelangemise tagajärjel. Olulisteks rändetakistusteks need siis ei olnud. Tegemist on potentsiaalse ohuteguriga, mille negatiivne toime elupaikadele on sama, mis koprapaisudel. Eelkõige on oht voolutakistuste tekkimisel, kui veepiiril kasvab palju bioloogilise küpsuse saavutanud puid, mis suure tõenäosusega lähiajal maha langevad. Teataval määral on vette langenud puutüved ka elupaika rikastavad (pakuvad väärtuslikele liikidele varjupaiku), mistõttu täiesti puhtaks ei ole jõge mõttekas teha.

Lähtuvalt veeseaduse § 33¹ on koprapaisust või risukogumist põhjustatud veetaseme tõus üleujutus. Veeseaduse § 33¹⁰ järgi ei tohi maaomanik (maavaldaja) oma tegevuse või tegevusetusega põhjustada üleujutust, pinnase erosiooni ega maa soostumist. Seega on, tuginedes veeseaduse sätetele, maaomanikul kohustus hoida tema valduses olev jõelõik voolutakistustest (sh koprapaisud ja veevoolu takistavad risukogumid) vaba.

Meetmed: voolutakistuste (kalade rändetõkete) esinemise kohta info registreerimine ja kontrollimine ning nende olemasolul likvideerimine; kopra arvukuse reguleerimine.

- Reostus ja setete koormus

Purtsi jõe valgalal on inimasustus väike ning reostusallikaid vähe. Keskkonnaregistri andmetel on Purtsi jõgi suublaks neljale ja Puka oja (suubub Purtsi jõkke) kahele heitvee väljalaskmele (tabel 2). Ida-Eesti veemajanduskavaga ei ole ette nähtud Purtsi jõe haju- ega punktkoormuse piiramise vajadust, millest järeldub, et toitainete koormus ei ole suur.

Tabel 2. Heitvee väljalaskmed Purtsi jõe valgalal Keskkonnaregistri andmetel

Kood	Objekti nimi	Suubla	Veekasutaja
HVL0823520	Pukamõisa	Puka oja	Puka Vallavalitsus
HVL0823610	Puka mööbli biotiik	Puka oja	Puka Vallavalitsus
HVL0823620	Komsi	Purtsi jõgi	Puka Vallavalitsus
HVL0823530	Aakre	Purtsi jõgi	Puka Vallavalitsus

HVL0823060	Palupera laut	Purtsi jõgi	Palupera Agro OÜ
HVL0823040	Palupera elamud	Purtsi jõgi	Palu-Teenus OÜ

Elupaiku ja elustikku ohustab hõljuvaine ja setete jõkke kandumine maaparandussüsteemidest. Maaparandusega kaasneb veekogudes settekoormuse suurenemine, mis tekib kraavide kaevamisel, nende hooldamisel ning hilisemate geomorfoloogiliste protsesside tagajärjel.

Toitained koos tahkete osakestega kanduvad maaparandussüsteemis voolava veega või otse pinnaveega eesvoolu ja sealt suublasse. Hajukoormust täielikult vältida ei ole võimalik, kuid seda on võimalik minimeerida keskkonnarajatistega. Hajukoormust ohjavad ja eesvoolude isepuhastusvõimet suurendavad ning ökoloogilist seisundit parendavad keskkonnarajatised on määratletud põllumajandusministri 17. veebruari 2005. a määrusega nr 18 "Maaparandussüsteemi projekteerimismid" (Ida-Eesti vesikonna ..., 2012).

Purtsi jões leidub rohkesti liivasetet, mis rahulikuma vooluga aladel on katnud kivise-kruusase põhja. Tõenäoliselt tuleb liivasetet jõkke suubuvatest maaparandussüsteemidest suurvee perioodil ning siis toimub ka jões liivasete liikumine (Hurt jt, 2012).

Meetmed: nõuetele vastav keskkonnakasutus (kaitseala valitsemine), järelevalve (teostab Keskkonnainspeksioon); settekoormuse vähendamise võimaluste selgitamine ja võimalusel abinõude rakendamine (veemajanduskava rakendamisel); elupaiga seisundi kohta info registreerimine.

Veekogu hea seisundi säilitamiseks tuleb eelistada keskkonnasäästlikke (fosfaadivabad, looduslikust toorainest) koduhooldusvahendeid. Põllumajandusest tulevat reostuskoormust on võimalik oluliselt vähendada mahetootmisega ning loomapidamises keskkonnasõbralikke pesuvahendeid kasutades.

- Negatiivse mõjuga arendustegevus kallastel

Kuna hoiuala piires Purtsi jõe kallastel on inimasustus väga väike, on sealse arendustegevuse mõju jõe elupaigale eeldatavalt minimaalne. Jõe kaldaid kahjustavate tegevuste ärahoidmiseks ja kallaste looduslikkuse säilitamiseks on piisavad kehtiva seadusandlusega (looduskaitseseadus, veeseadus) sätestatud piirangud. Vaate avamise eesmärgil kaldavööndis, sh veekaitsevööndis, puittaimestiku eemaldamine kaitseväärtusi ei kahjusta, kuid põlispuud tuleb jätta kasvama. Lubatav on veekaitsevööndis bioloogilise küpsuse saavutanud puude, mis peagi jõkke langevad, raie ning jõkke langenud puude eemaldamine. Samuti võib veekaitsevööndis lubada reaalses vettelangemise ohus oleva (kopra näritud, osaliselt murdunud vms) puu raiet.

Meetmed: kallaste looduslikku seisundit ohustavate tegevuste keelamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.

- Õiguserikkumised

Lisaks reostusele võivad rohkem või vähem kahjustada jõgede elupaiku ja elustikku mitmed õiguserikkumised, nagu ebaseaduslik kalapüük (elektriga püük), kallaste kahjustamine, veekogu ümberkujundamine jm. Tegemist on potentsiaalse ohuteguriga.

Meetmed: järelvalve (teostab Keskkonnainspeksioon).

2.2. ELUSTIK

2.2.1. VÖLDAS (*Cottus gobio*)

Völdas on Eestis III kategooria kaitsealune liik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisasse.

Völdas on väike põhjaeluviisiga kala ja ta asustab tavaliselt veekogude kivise põhjaga alasid. Teda leidub ka liivasel ja kruusasel põhjal, kus varjub tühjadesse karbikodadesse, taimestiku vahele või kaldauuretesse. Vee hapnikusisaldus peab võldase jaoks olema püsivalt kõrge. Eestis on võldas paljudes jõgedes tavaliseks liigiks, kuid mõnedes jõestikes ta levikutõkete tõttu puudub. Jõgesid, kus võldas levinud lausaliselt, on Eestis vähe. Enamasti on asurkonnad laialipaisatult ja üksteisest isoleeritud. Völdas elab ka mõnes järves (Vilbaste, 2004; Tambets jt, 2001).

Völdase esinemine Purtsi jões on registreeritud kahel R. Järvekülje tehtud katsepüügil, mõlemal korral üks isend – 2002. a alamjooksul (1,5 km suudmest) ja 2011. a allpool Purtsiveskit (3,15 km suudmest). 2012. a katsepüükidel võldast Purtsi jõe hoiualalt ei leitud. Elutingimused võldasele Purtsi jões hoiuala piires on igati soodsad. Kohati on jõgi võldase jaoks lausa väga hea elupaigakvaliteediga. Tõenäoliselt on liigi madala arvukuse põhjused seotud leviku ajalooga ja selle kala vähese rändevõimekusega (Hurt jt, 2012).

Kaitse-eesmärk

- **Pikaajaline kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses.
- **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses.

Völdase soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmisega ning seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

2.2.2. TÕUGJAS (*Aspius aspius*)

Tõugjas on Eestis II kategooria kaitsealune kalaliik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja V lisasse.

Tõugjas on suuremate järvede ja jõgede kala, keda Eestis leidub Peipsi järves ja Võrtsjärves ning nendega seotud suuremates jõgedes, harva ka sama vesikonna väiksemates veekogudes. Tõugjas koeb mõõduka- või kiirevoolulistes liivase- või kruusase põhjaga jõelõikudes (Vilbaste, 2004).

Purtsi jõgi on tõugjale vaid kudemisalaks (koeb kevadel) ning noorjärgud laskuvad allavoolu peajõkke varsti pärast koorumist. Andmed liigi tõusmisest Purtsi jõkke kevadise kuderände ajal pärinevad kalastajatelt, enamik neist aastakümnete tagusest perioodist, kui tõugjat Väikese Emajõe jõestikus veel arvukalt esines. Praegu esineb tõugjat Väikese Emajões teadaolevalt vähearvukalt. 1989.-2012. a katsepüükidel tõugjat Purtsi jõest saadud pole. Tõugja kudemisrännet Purtsi jõe alamjooksule võib pidada siiski tõenäoliseks (Hurt jt, 2012). Purtsi jõel tõugja soodsa elupaiga all mõeldakse kudemisalade ja kudemisaladele vaba rändetee kaitset.

Tõugja elupaiga kaitse on kaitse-eesmärgiks Purtsi jõe loodusalal, kuid puudub Purtsi jõe hoiuala kaitse-eesmärkide hulgas. Vajalik on lisada tõugja elupaiga kaitse Purtsi jõe hoiuala kaitse-eesmärkide hulka. Liigikaitseliste üldiste ja spetsiifiliste küsimuste lahendamiseks on koostatud tõugja kaitse tegevuskava (Tambets jt, 2013), mis kaitsekorralduskava koostamise ajal veel kinnitamata.

Kaitse-eesmärk

- ***Pikaajaline kaitse-eesmärk:*** Liigile soodsa elupaiga säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses.
- ***Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*** Liigile soodsa elupaiga säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses.

Tõugja soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmisega ning seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

2.2.3. PAKSUKOJALINE JÕEKARP (*Unio crassus*)

Paksukojaline jõekarp on Eestis II kategooria kaitsealune liik ning on nimetatud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lisas.

Paksukojalise jõekarbi elupaikadeks on keskmise või kiire vooluga, jaheda ja puhta veega jõed. Sobivad on neutraalse ja kergelt aluselise veega veekogud. Asurkonna püsimiseks ja taastumiseks on vajalik rikkaliku kalastiku olemasolu, kuna jõekarbi vastsed parasiteerivad kalade nahal ja lõpustel. Eestis on liik ajalooliselt olnud võrdlemisi laia levikuga, kuid viimastel aastakümnetel on levila ja arvukus oluliselt kahanenud. Mitmetes paksukojalise jõekarbi asurkondades on täheldatud kõrget suremust, seda esmajoones põuastel aastatel. Suurimaks ohuks on maaparandus ja põllumajanduslik reostamine. Olulisteks ohuteguriteks on ka

veetemperatuuri ülemäärane tõus, setete koormus ning veetaseme muutused (Vilbaste, 2004). Jõekarpide looduslikeks vaenlasteks on saarmas ja mink (Timm, 2007).

2012. a vee-elustiku ekspertiisi käigus Purtsi jões paksukojalise jõekarbi elusaid isendeid ei nähtud, kuigi mitmes sobivas jõealal teostati spetsiaalseid vaatlusi. Karbi kodasid (kojapooli) ja kojatükke leiti suurema osa hoiuala ulatusest, vaid päris algusosas ning ka enne suuet vaiksamas voolus neid ei nähtud. Purtsiveski katselõigust kogutud kojapoolte pikkusvahemik oli 22-59 mm, mis näitab, et surnud olid ka üsna noored isendid. Siiski ei ole Purtsi jões paksukojalise jõekarbi esinemine (väga madalal arvukusel) päris välistatud (Hurt jt, 2012). Eesti Maaülikooli andmebaasis Purtsi jões paksukojalise jõekarbi esinemise kohta andmeid ei ole (Timm, 2011).

Liigikaitse eesmärgil tuleb oluliselt parandada praegusi teadmisi karpide levikust, arvukusest ja vanusest (Timm, 2011). See selgitaks rohkem ka liigi nõudlust elupaiga suhtes. Loodusdirektiiv näeb ette Natura liikide kui nende elupaikade perioodilise seire. Kaitsealuste suurselgrootute, sh paksukojalise jõekarbi, inventeerimiseks on 2013. a koostatud meetodika, mis vajab testimist ja täpsustamist (Timm, 2013).

Kaitse-eesmärk

- **Pikaajaline kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses.
- **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses.

Paksukojalise jõekarbi soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmisega ning seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

2.2.4. TEISED LOODUSKAITSELISELT VÄÄRTUSLIKUD LIIGID

Alltoodult on kirjeldatud Purtsi jõe hoiualal teadaolevalt esinevad looduskaitsele väärtuslikud liigid. Tõenäoliselt on hoiuala elupaiga osaks või toitumisalaks veel saarmale (III kaitsekategooria, EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lisa), kahepaiksetele ja roomajatele (kõik liigid Eestis kaitse all) ning lindudele (paljud liigid Eestis kaitse all). Liikide kaitse tagatakse läbi elupaiga kaitse.

Kobras (*Castor fiber*) on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ V lisa liik. Eestis kuulub kobras jahiulukite nimekirja. Väiksematel vooluveekogudel, nagu Purtsi jõgi, ei saa kobras hakkama ilma paisude ehitamiseta. Seetõttu avaldab kopra elutegevus hoiuala väärtustele negatiivset mõju ning tegeleda tuleb liigi ohjamisega (vt punkt 2.1 mõjutegur „koprapaisud“).

Jõeforell (*Salmo trutta morpha fario*), kes kuulub lõhilaste hulka, on elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) tunnusliigiks. R. Järvekülje katsepüükide (alates 1989. a) andmetel on jõeforelli arvukus Purtsi jões keskmine kuni kõrge. Jõeforell ei ole Eestis kaitse all, tema püük on lubatud.

Nõuetekohane kalapüük, kui püütakse lubatud vahenditega ning peetakse kinni kala alammõõdust ja püügikeelujast, jõforelli seisundit ei ohusta. Lisaks punktis 2.1 toodud teguritele, mõjub jõforelli seisundile negatiivselt kaladest toituvate loomade, nagu saarma, mingi ja haigru, kõrge arvukus. Lõhilaste (sh jõforelli) elupaiku kaitstakse ka looduskaitseaduse § 51 „Koelmuala kaitse“ lähtuvalt.

Hink (*Cobitis taenia*) on Eestis III kategooria kaitsealune liik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lissasse. Hink elab selgeveelistes veekogudes liivasel või savisel põhjal, järvedes peamiselt sisse- või väljavoolude piirkonnas. Tihti katab hinguga elupaigas veekogu põhja taimestik või õhuke detriidikiht. Külmaveelistes ja väikestes jõgedes hink puudub (Vilbaste, 2004). Purtsi jões on hinguga esinemine registreeritud 2011. a, kui R. Järvekülje tehtud katsepüügis esines üks isend. Tõenäoliselt esineb hink Purtsi jões vähearvukalt alamjooksul (3-4 km ulatuses jõe suudmest), kus liigile on soodsamad elutingimused (Hurt jt, 2012).

Liigi elupaiga kaitse hoiuala kaitse-eesmärgiks lisamine ei ole otseselt vajalik, sest hinguga elupaikade kaitseks Purtsi jões täiendavad kaitse-meetmed puuduvad. Liigi esinemisest tuleb aga teha täiendus Keskkonnaregistris.

Rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*) on Eestis III kategooria kaitsealune kiililiik ning on nimetatud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lissas. Rohe-vesihobu valmikud elavad vooluvete lähedal, kiire vooluga puhtaveeliste ja hapnikurikaste jõgede kallastel. Sama veekogu põhjasubstraat on aga vastsetele elupaigaks. Eestis on liik levinud paiguti ning enamasti vähearvukas (Vilbaste, 2004).

Vee-elustiku ekspertiisi käigus fikseeriti Purtsi jõe hoiualal rohe-vesihobu nii valmikute kui vastsete esinemine, mida võis ka eeldada elupaiga kvaliteedist lähtuvalt (Hurt jt, 2012).

Liigi elupaiga kaitse hoiuala kaitse-eesmärgiks lisamine ei ole otseselt vajalik, sest rohe-vesihobu elupaikade kaitseks Purtsi jões täiendavad kaitse-meetmed puuduvad. Liigi esinemisest tuleb aga teha täiendus Keskkonnaregistris.

3. HOIUALA VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

Ainult veekogusid hõlmavate hoiualade külastamise all saab käsitleda peamiselt kallastel ja veekogul (ujuvvahendiga) liikumist. Purtsi jõe kallastel hoiuala ulatuses külastust soodustavaid rajatiseid ei ole. Veesõidukite (kanuud, paadid jm) kasutamist takistavad vettelangenud puud ja madalveeseisu ajal liialt õhuke veekiht. Veematkade läbiviimise eesmärgil jõeosa puhastamine

vettelangenud puudest ei sea ohtu hoiuala väärtusi, kui seda teha kaldaid ja jõepõhja kahjustamata. Kalastajate peamiseks püügiobjektiks on jõeforell, kalapüügi koormuse ja saakide kohta andmeid ei ole kogutud.

Kuigi vastavad andmed puuduvad, on arvatavalt hoiuala külastuskoormus madal, mille tingib vähene atraktiivsus. Külastuse suurendamine ei ole eesmärgiks ning seetõttu ei kavandata ka vastava taristu arendamist.

Hoiuala looduses paiknemisest teavitamiseks kasutatakse tähistamist. Keskkonnaametilt saadud andmetel on hoiuala tähistatud 14 tähisega (joonised 4 ja 5). Tähisteks on kasutatud keskmisi tähiseid vastavalt keskkonnaministri määrusele 03.06.2004 nr 65 „Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised“. Kaitsekorralduskava koostamise ajal oli Purtsi jõe hoiuala tähistest püsti 13 tk, neist nr 11, 12 ja 14 (joonis 5) olid viltu vajunud või kinnitusid maasse ebakindlalt. Tähised (nii tahvlid kui metallpostid) olid heas seisukorras ning kaitsekorraldusperioodil uuendamist ei vaja (02.10.2012 seisuga). Oona - Puka - Kõrepi tee silla juures, sillast vahetult allavoolu paremal kaldal oli tähis nr 2 (joonis 4) pinnase uhtumise tõttu maha langenud ning tähise tahvel tugevalt määrdunud (22.05.2013 seisuga). Tähised nr 5 ja 6 (joonis 4) paiknevad väga kõrvalistes kohtades ning täidavad oma eesmärgi minimaalselt.

Visioon ja eesmärk

Visioon: hoiuala on külastajatele avatud lähtuvalt veekogu avaliku kasutamise võimalustest, külastuskoormus ei kahjusta kaitseväärtusi, külastajad on teadlikud hoiuala olemasolust.

Eesmärk: hoiuala on külastajatele avatud lähtuvalt veekogu avaliku kasutamise võimalustest, külastuskoormus ei kahjusta kaitseväärtusi külastajad on teadlikud hoiuala olemasolust.

Meetmed: tähiste kontroll ja hooldus.

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

4.1. TEGEVUSTE KIRJELDUS

4.1.1. TULEMUSLIKKUSE SEIRE

Väärtustele seatud eesmärkideni jõudmiseks on vajalik kaitsereežiimi toimimise kontroll, sealhulgas inimõjust tingitud häiringute registreerimine. Lisaks ametkondadelt (Keskkonnainspeksioon jt) ja kodanikelt laekuva info registreerimisele analüüsitakse

tulemuslikkuse seirel kõrgresolutsiooniga aerofotosid, otsides võimalikke mõjusid kaitseväärtustele nagu veekogu kaldajoone muutmine, uued rajatised (sh inimtekkelised paisud), koprapaisutused, raied veekaitsevööndis jm. Vajadusel teostatakse häiringuobjektide ülevaatus looduses. Tulemuslikkuse seiret teostatakse Keskkonnaameti tööülesannete täitmise raames, milleks eraldi finantseerimist ette ei nähta. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi.

4.1.2. PURTSI JÕE HÜDROBIOLOOGILINE JA HÜDROKEEMILINE SEIRE

Keskkonnaministeeriumi seirenõunikult Eda Andresmaalt saadud info põhjal toimub järgnev seire Purtsi jões 2013. a. Edasised seired kavandatakse uue seirekavaga aastateks 2016-2021. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi ja seda finantseeritakse seireprogrammi eelarvest.

4.1.3. ELUPAIKADE JA KAITSEALUSTE LIIKIDE SEISUNDI INVENTUUR

Tegevus on vajalik kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks. Inventuur teostatakse kaitsekorraldusperioodi lõpus sama või võrreldava meetodika alusel nagu 2012. a (Hurt jt, 2012). Oluline on välja tuua kaitsekorraldusperioodi vältel elupaikade kvaliteedi ja liikide seisundi muutused. Tulemused tuleb seostada teiste kaitsekorraldusperioodil teostatud asjakohaste uuringutega nagu tõugja ning paksukojalise jõekarbi seire ja uuringud liigi kaitse tegevuskavade täitmisel (Tambets jt, 2013; Timm, 2011). Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi ja seda korraldab Keskkonnaamet.

4.1.4. OONA VESKIKOHAST KALADELE LÄBIPÄÄSU TAGAMINE

Lähtuvalt veeseadusest on kaladele läbipääsu tagamise kohustus paisu valdajal, kellel on võimalik Euroopa Liidu struktuurfondidest taotleda tegevuse elluviimiseks toetust. Hea lahendus on rajada Oona veskipaisu jäänuki (joonis 4, lisa 3 foto 5) asemele ca 30 m pikkune kivikärestik.

Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi ja selle korraldajaks on Keskkonnaamet.

4.1.5. PURTSIVESKI PAISUKOHA JUURES KIVIVALLI LIKVIDEERIMINE

Purtsiveskist (sillast) vahetult ülesvoolu jões paikneva kivivalli kivid (joonis 5, lisa 3 foto 6) tuleb hajutada jõkke laiali. Veelgi paremaks lahenduseks on sinna ca 20 m pikkuse kivist ja kiviklibust koelmu kujundamine. Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi ja selle korraldajaks on Keskkonnaamet.

4.1.6. VANA SILLA JÄÄNUSTE JA EBASEADUSLIKU EHITISE LIKVIDEERIMINE

Purtsiveski paisukohas oleva jalakäijate silla all olevad vana silla jäänused (pehkinud palgid, lisa 4 foto 6) tuleb välja tõsta – see on maaomaniku kohustus lähtuvalt veeseaduse § 23 lg 3. Oona - Puka - Kõrepi tee sillast 90 m ülesvoolu vasakul kaldale veekaitsevööndisse ehitatud onn (joonis 4, lisa 3 foto 7) tuleb maavaldaja poolt likvideerida. Tegevus kuulub III prioriteetsusklassi ja selle korraldajaks on Keskkonnaamet.

4.1.7. KOPRAPAISUDE JA MUUDE LOODUSLIKE VOOLUTAKISTUSTE LIKVIDEERIMINE, KOPRA ARVUKUSE REGULEERIMINE

Koprapaisude ning puude ja risu kuhjumisel tekkinud voolutakistuste likvideerimine on enamasti käsitsi töö, mis seisneb paisumaterjali (oksad jm risu) kaldale tõstmises. Ligipääsemise võimalusel saaks kasutada ka kaeve- või laadimisseadmega traktorit, kuid vältida tuleb kallaste kahjustamist.

Info võimalike voolutakistuste (kalade rändetõkete) kohta tuleb registreerida ja kontrollida ning vajadusel korraldada likvideerimistööd lähtuvalt veeseadusest (§ 33¹⁰). Voolutakistuste likvideerimiseks on võimalik taotleda toetust vastavatest meetmeprogrammidest. Arvukate koprapaisude ilmnemisel tuleb vähendada kopra arvukust, vajadusel rakendada jahipidamist väljaspool jahiaega. Kopra arvukuse reguleerimisel lähtutakse jahiseadusest ja selle alamaktidest.

Tegevus on vajalik elupaiga kvaliteeti negatiivselt mõjutava teguri vältimiseks ning kalaliikide (võldas, harjus, jõeforell) seisundi parandamise eesmärgil. Tegevuse vajadus ei ole ette prognoositav ning selgitatakse tulemusseire korras info kogumisel. Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi ja selle korraldajaks on Keskkonnaamet koos maaomanikega.

4.1.8. TÄHISTE HOOLDAMINE

Tegevus on vajalik hoiuala paiknemisest teavitamiseks ning seeläbi kõigile väärtustele seatud eesmärkide täitmiseks. Viltu vajunud või maasse ebakindlalt kinnituvad tähised nr 11, 12 ja 14 (joonis 5), tuleb uuesti paigaldada või kindlustada. Oona - Puka - Kõrepi tee silla juures, sillast vahetult allavoolu paremal kaldal maha langenud tähis nr 2 (joonis 4) tuleb taaspaigaldada ja tähise tahvel puhastada. Töö tuleb teostada esimesel võimalusel, edasine hooldamine (taimestiku niitmine või tallamine, tähist varjava puuoksa murdmine, posti pinnasesse kinnitumise kindlustamine jm) toimub vastavalt vajadusele. Tähiste prognoosimatu kadumise või kahjustamise (vargus, vandaalitsemine) korral võib asenduseks kasutada tähiseid nr 5 ja 6 (joonis 4), mille otstarve praegustes kohtades on minimaalne. Kõikide tähiste ülevaatus ja vajalikud hooldustööd teostatakse kaitsekorraldusperioodi viimasel aastal. Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi, selle korraldajaks on Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.9. KAITSEKORRALDUSKAVA UUENDAMINE

Kaitsekorralduskava on koostatud 10-aastaseks (2015-2024) perioodiks, mis jaguneb kaheks osaks. Esimese osa lõppedes (2019) tehakse vahehindamine, millega antakse hoiuala seisundi kohta ülevaade ning täpsustatakse vajalikud tegevused järgnevas viieks aastaks. Järgmiseks kaitsekorraldusperioodiks (2025 - 2034) uuendatakse kava 2024. aastal. Uuendamise aluseks on kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine, vee-elupaikade ja elustiku ekspertiis ning muud andmed. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi, selle korraldajaks on Keskkonnaamet.

4.1.10. HOIUALA KAITSE-EESMÄRGI MUUTMINE

Hoiuala kaitse-eesmärkide hulka tuleb lisada tõugja (*Aspius aspius*) elupaiga kaitse ehk muuta Vabariigi Valitsuse määrust 15.12.2005 nr 311 „Hoiualade kaitse alla võtmine Valga maakonnas“. Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi, selle korraldajaks on Keskkonnaamet.

4.2. EELARVE

Eelarve tabelisse 3 on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 3. Eelarve

Jrk nr	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Kokku
Sadades eurodes															
Inventuurid, seired, uuringud															
4.1.1	Tulemuslikkuse seire	Tulemusseire	KeA	I					X					X	
4.1.2	Purtsi jõe hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire	Riiklik seire	KAUR	I	X										
4.1.3	Elupaikade ja kaitsealuste liikide seisundi uuring	Inventuur	KeA	II										30	30
Hooldus, taastamine ja ohjamine															
4.1.4	Oona vesikohast kaladele läbipääsu tagamine	Koosluse taastamistöö	KeA/HU	II		X									
4.1.5	Purtsiveski paisukoha juures kivivalli likvideerimine	Koosluse taastamistöö	KeA/HU	II		X									
4.1.6	Vana silla jäänuste ja ebaseadusliku ehitise likvideerimine	Koosluse taastamistöö	KeA/HU	III		X									
4.1.7	Koprapaisude ja muude looduslike voolutakistuste likvideerimine, kopra arvukuse reguleerimine	Koosluse taastamistöö	KeA/HU	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Taristu															
4.1.8	Tähiste hooldamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II	2									X	2
Kavad, eeskirjad															
4.1.9	Kaitsekorralduskava uuendamine	Tegevuskava	KeA	I					X					10	10
4.1.10	Hoiuala kaitse-eesmärgi muutmine	Kaitsekorra muutmine	KeA	II								X			

KOKKU	2									40	42
--------------	----------	--	--	--	--	--	--	--	--	-----------	-----------

KeA – Keskkonnaamet; KAUR – Keskkonnaagentuur; RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus; HU – Huvilised (maaomanikud, jahimehed jt)

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamise aluseks on tulemuslikkuse seire, elupaikade ja kaitsealuste liikide seisundi uuringud, riikliku seire andmed ning kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud info. Vajalik on kaitsekorraldusperioodi jooksul laekuva asjakohase info registreerimine ja säilitamine.

Kaitsekorraldusperioodi edukuse aluseks on kaitsekorralduskavas planeeritud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimine.

Tabel 4. Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium (lävend)	Tulemus	Selgitus
2.1	Elupaigatüüp jões ja ojad (3260)	Jõesõigu pikkus, esinduslikkus ja looduskaitsealine seisund	Pikkus 13,7 km, esinduslikkus - A, looduskaitsealine seisund - B.	Pikkus 13,7 km, esinduslikkus - A, looduskaitsealine seisund - vähemalt B.	
		Veekogumi seisund Veepoliitika Raamdirektiivi nõuete järgi	Veekogumi seisund on hea.	Veekogumi seisund on vähemalt hea.	
2.2.1	Võldase elupaik	Elupaiga ulatus ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 13,7 km pikkuse jõesõigu ulatuses.	Liigile on säilinud soodne elupaik 13,7 km pikkuse jõesõigu ulatuses. Elupaiga kvaliteet on paranenud.	
		Võldase esinemine ja arvukus	Võldas esineb, arvukus on madal.	Võldas esineb, arvukus on kasvanud.	Tõenäoliselt on liigi madala arvukuse põhjused seotud leviku ajalooga ja liigi vähese rändevõimekusega.
2.2.2	Tõugja elupaik	Elupaiga ulatus ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 13,7 km pikkuse jõesõigu ulatuses.	Liigile on säilinud soodne elupaik 13,7 km pikkuse jõesõigu ulatuses. Elupaiga kvaliteet on paranenud.	Tõugjale on Purtsi jõgi vaid kudemisalaks.
		Tõugja esinemine	Tõugja esinemine ei ole lähiminekis dokumenteeritud.	Tõugjas esineb (käib regulaarselt kudemas).	Tulemus sõltub määravalt liigi arvukusest Võrtsjärves ja Väikeses Emajões.
2.2.3	Paksukojalise jõekarbi elupaik	Elupaiga ulatus ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 13,7 km pikkuse jõesõigu ulatuses.	Liigile on säilinud soodne elupaik 13,7 km pikkuse jõesõigu ulatuses. Elupaiga kvaliteet on paranenud.	Liigi esinemist mõjutavad faktorid on ebaselged.

KASUTATUD ALLIKAD

Avalikult kasutatavate veekogude nimekiri. <https://www.riigiteataja.ee/akt/313032012002> (01.07.2013).

Eesti Looduse Infosüsteem (EELIS) – andmed saadud Keskkonnaameti vahendusel (11.03.2013).

Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri. Vabariigi Valitsuse korraldus 05.08.2004 nr 615. <https://www.riigiteataja.ee/akt/328122010002> (külastatud 10.04.2013).

EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest. <http://www.natura2000.envir.ee/files/doc/loodusdirektiiv.pdf> (külastatud 10.04.2013).

Hoiualade kaitse alla võtmine Valga maakonnas. Vabariigi Valitsuse määrus 15.12.2005 nr 311. <https://www.riigiteataja.ee/akt/970876> (külastatud 10.04.2013).

Hurt, M. Järvekülg, R., Tambets, M. 2012. Pärlijõe, Võhandu jõe, Piusa jõe, Purtsi jõe, Väikese Emajõe, Mädaajõe ja Karisilla oja hoiualade vee-elustiku ekspertiis 2012. a. Kaitsekorralduskavade koostamise eeltöö (käsikiri Keskkonnaametis).

Ida-Eesti vesikonna Võrtsjärve alamvesikonna maaparandushoiukava. Kinnitatud põllumajandusministri 07.02.2012 käskkirjaga nr 19. http://www.agri.ee/public/juurkataloog/MAAPARANDUS/Maaparandushoiukavad/VORTSJARVE_AV_MHK.pdf (külastatud 10.04.2013).

Ida-Eesti vesikonna veemajanduskava. Keskkonnaministeerium, 2010. <http://www.envir.ee/vmk> (külastatud 10.04.2013).

Jahiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/116052013002> (külastatud 05.06.2013).

Järvekülg, A. 2001. Eesti jõed. – Tartu, 750 lk.

Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised. Keskkonnaministri määrus 03.06.2004 nr 65. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13132978> (külastatud 10.04.2013).

Kalapüügieeskiri. Vabariigi Valitsuse määrus 09.05.2003 nr 144. <https://www.riigiteataja.ee/akt/105072011021> (külastatud 10.04.2013).

Kalapüügiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122122010034> (külastatud 10.04.2013).

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011015> (külastatud 15.07.2013).

Keskkonnaregister. <http://register.keskkonnainfo.ee> (külastatud 10.04.2013).

Looduskaitseseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110062011005> (külastatud 15.07.2013).

Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu. Keskkonnaministri määrus 15.06.2004 nr 73. <https://www.riigiteataja.ee/akt/898474> (külastatud 10.04.2013).

Maakatastri kinnistuandmed aprill 2012 seisuga (saadud Keskkonnaameti vahendusel).

Maa-ameti WMS teenused. <http://inspire.maaamet.ee/teenused> (külastatud 10.04.2013).

Natura 2000 standardandmebaas. <http://natura2000.eea.europa.eu/#> (külastatud 10.04.2013).

Paal, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. Auratrukk, Tallinn.

Pall, P., Järvekülg, R., Käiro, K., Piirsoo, K., Timm, H., Vilbaste, S. 2008. Jõgede hüdrobioloogiline seire 2007. a, aastaaruanne. Eesti Maaülikooli PKI Limnoloogiakeskus. http://194.126.105.145/index.php?option=com_content&view=article&id=2129&Itemid=3 (külastatud 04.04.2013).

Pall, P., Järvekülg, R., Kõrs, A., Käiro, Piirsoo, K., K., Timm, H., Vilbaste, S. 2011. Jõgede hüdrobioloogiline seire 2010. a, aastaaruanne. Eesti Maaülikooli PKI Limnoloogiakeskus. http://194.126.105.145/index.php?option=com_content&view=article&id=2129&Itemid=3 (külastatud 04.04.2013).

Pall, P., Järvekülg, R., Kõrs, A., Käiro, K., Timm, H., Vilbaste, S. 2012. Jõgede hüdrobioloogiline seire 2011. a, aastaaruanne. Eesti Maaülikooli PKI Limnoloogiakeskus. http://194.126.105.145/index.php?option=com_content&view=article&id=2129&Itemid=3 (külastatud 04.04.2013).

Tambets, M., Järvekülg, R., Tambets, J. 2001. Ülevaade EL Loodusdirektiivi mage- ja riimvete elupaikadest ning taime ja loomaliikidest Eestis. Eesti Loodushoiu Keskus. (käsikiri Keskkonnaametis).

Tambets, J., Tambets, M., Thalfeldt M. 2013. Tõugja *Aspius aspius* kaitse tegevuskava. Eelnõu. Eesti Loodushoiu Keskus (käsikiri Keskkonnaministeeriumis).

Timm, H. 2007. Paks jõekarp (*Unio crassus*). Eesti Loodus, 2007/12.

Timm, H. 2011. Paksu jõekarbi (*Unio crassus*) kaitse korraldamise tegevuskava 2012-2016. Eelnõu. Eesti Maaülikool, limnoloogiakeskus (käsikiri Keskkonnaministeeriumis).

Timm, H. 2013. Siseveekogude selgrootute inventeerimise meetodika koostamine. Eesti Looduseuurijate Selts, Eesti Maaülikool (käsikiri Keskkonnaametis).

Veeseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011019> (külastatud 10.04.2013).

Veepoliitika Raamdirektiiv. <http://www.envir.ee/1226> (külastatud 10.04.2013).

Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded. <https://www.riigiteataja.ee/akt/105062012007> (külastatud 10.04.2013).

Vilbaste, K. (koostaja), 2004. Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis. Eesti Keskkonnaministeerium.

LISAD

LISA 1. VÄLJAVÕTE LOODUSKAITSESEADUSEST

§ 14. Üldised kitsendused

(1) Kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) [kehtetu - [RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]
- 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 6) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
- 7) anda projekteerimistingimusi;
- 8) anda ehitusluba;
- 9) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

(2) Kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevust ja muud tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(3) Kaitstava loodusobjekti valitseja võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevuste ja muude tegevuste, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajavad kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kooskõlastamisel kirjalikult seada tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(4) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevusi ei esitatud kaitstava loodusobjekti valitsejale kooskõlastamiseks või tegevustes ei arvestatud käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel seatud tingimusi, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(5) Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil on keskkonnamõju hindamise järelevalvajana õigus määrata kaitstava loodusobjekti kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

[[RT I 2009, 3, 15](#) - jõust. 01.02.2009]

5. peatükk HOIUALAD

§ 32. Hoiuala

(1) Hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei ole tagatud muul käesoleva seadusega sätestatud viisil.

(2) Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

(3) Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist.

(4) Metsaseaduse kohase metsateatise menetlemisel tuleb arvestada hoiuala kehtestamise eesmärki. Hoiuala valitseja võib kohustada:

- 1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal;
- 2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat.

(4¹) Kui kavandatav uuendusraie on kooskõlas käesoleva paragrahvi lõigetega 2 ja 3, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

[[RT I 2009, 53, 359](#) - jõust. 21.11.2009]

(5) Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või käesoleva seaduse §-s 33 sätestatud korras

§ 33. Hoiuala teatis

(1) Hoiuala piires asuva kinnisasja valdaja peab esitama hoiuala valitsejale teatise järgmiste tegevuste kavandamise korral:

- 1) tee rajamine;
- 2) loodusliku kivimi või pinnase teisaldamine;
- 3) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

- 4) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 5) loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimine ja väetamine;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

- 6) puisniiduilmelisel alal asuvate puude raiumine;
- 7) maaparandussüsteemi rajamine ja rekonstrueerimine.

(2) Teatis peab sisaldama kavandatud tööde kirjeldust, mahtu ja aega ning nende tegemiskoha skeemi.

(3) Teatis tuleb esitada hoiuala valitsejale vähemalt üks kuu enne tööde alustamist:

- 1) kohaletoomisega,
- 2) tähtkirjaga posti teel või
- 3) digitaalallkirjaga varustatud e-kirjaga.

(4) Teatis loetakse esitatuks postitempli järgi postitamise päeval või päeval, kui hoiuala valitseja on selle registreerinud.

(5) Ühe kuu jooksul teatise esitamisest arvates hindab hoiuala valitseja kavandatud tegevuse vastavust käesoleva seaduse §-s 32 sätestatud nõuetele. Hoiuala valitseja:

- 1) kinnitab teatise ja tagastab selle esitajale, kui kavandatud tööd on lubatud,
- 2) teatab teatise esitajale tingimused, mida järgides võib kavandatud töid teha või
- 3) keelab tööd, mis ohustavad hoiuala kaitstavate liikide või elupaikade soodsa seisundi säilimist, mille tagamiseks hoiuala on moodustatud.

(6) Hoiuala teatise vormi ning teatise kinnitamise, läbivaatamise ja tagastamise korra [kehtestab keskkonnaminister määrusega](#).

(7) Hoiualal ei kehti käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud teatise esitamise kohustus tulundusmaa sihtotstarbega kinnisasja elamu- ja õuema kõlvikutel tehtavate tööde kohta.

LISA 2. VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
Elupaigatüüp jões ja ojad (3260)	Elupaigatüübi säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses väga esinduslikuna (A)	Inimtekkelised rändetõkked	Rändetõkete likvideerimine – astangute asemele kaladele kergesti ületatavate kivikärestike kujundamine.	Elupaigatüübi säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses väga esinduslikuna (A)
		Inimtekkeline risu jões ja selle kallastel	Vana silla jäänuste ja ebaseadusliku ehitise likvideerimine; järelevalve.	
		Koprapaisud ja muud looduslikud voolutakistused	Voolutakistuste (kalade rändetõkete) esinemise kohta info registreerimine ja kontrollimine ning nende olemasolul likvideerimine.	
		Reostus ja setete koormus	Nõuetele vastav keskkonnakasutus, järelevalve; settekoormuse vähendamise võimaluste selgitamine ja võimalusel abinõude rakendamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.	
		Negatiivse mõjuga arendustegevus kallastel	Kallaste looduslikku seisundit ohustavate tegevuste keelamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.	
		Õiguserikkumised	Järelevalve.	
Võldase elupaik, tõugja elupaik, paksukojalise jõekarbi elupaik	Liikidele soodsate elupaikade säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses.	Inimtekkelised rändetõkked	Rändetõkete likvideerimine	Liikidele soodsate elupaikade säilimine Purtsi jõe hoiualal 13,7 km pikkuse jõelõigu ulatuses.
		Inimtekkeline risu jões ja selle kallastel	Vana silla jäänuste ja ebaseadusliku ehitise likvideerimine; järelevalve	
		Koprapaisud ja muud looduslikud voolutakistused	Voolutakistuste (kalade rändetõkete) esinemise kohta info registreerimine ja kontrollimine ning nende olemasolul likvideerimine.	
		Reostus ja setete koormus	Nõuetele vastav keskkonnakasutus, järelevalve; settekoormuse vähendamise võimaluste selgitamine ja võimalusel abinõude rakendamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.	
		Negatiivse mõjuga arendustegevus kallastel	Kallaste looduslikku seisundit ohustavate tegevuste keelamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.	
		Õiguserikkumised	Järelevalve.	

LISA 3. FOTOD

Foto 1. Jõelõik Pukamõisa - Purtsi tee sillast allpool, suured kivid (rahnud) ilmestavad jõge ning tõstavad elupaiga väärtust (14.08.2012).

Foto 2. Jõelõik Pukamõisa - Purtsi tee sillast allpool – esineb ka aeglasemat voolu, kus sügavus üle 1 m (14.08.2012).

Foto 3. Purtsi jõgi enne suubumist on aeglase vooluga (14.08.2012).

Foto 4. Vaade Oona veskipaisu kohast (sillalt) ülesvoolu (22.05.2013).

Foto 5. Oona veskipaisust on säilinud 0,6 m (0,4 + 0,2 m) kõrgune astang, mis on ületamatuks rändetõkkeks (14.08.2012).

Foto 6. Purtsiveskist vahetult ülevalpool olev kivivall (pais) on madala veeseisuga rändetõkkeks, silla all koristamist vajavad vana silla pehkinud palgid (02.10.2012).

Foto 7. Onn veepiiril Oona - Puka - Kõrepi teest 90 m ülesvoolu (14.08.2012).

Foto 8. Purtsiveskist 650 m kaugusel (lennult) ülesvoolu oli 2012. a augustis värskelt ehitatud koprapais. Kevadine suurvesi oli viinud koprapaisu ja „tüki“ paremast kaldast (22.05.2013).

LISA 4. AVALIKUSTAMISE MATERJALID

PURTSI JÕE JA VÄIKESE EMAJÕE HOIUALADE KAITSEKORRALDUSKAVADE KAASAMISKOOSOLEK

Memo

Toimus: Puka Rahvamajas, 22.05.2013 kl 11.00-12.00.

Koosolekul osalemise kutse saadeti 26.03.2013 Keskkonnaametile, Kanepi Vallavalitsusele, Sõmerpalu Vallavalitsusele, Mikitamäe Vallavalitsusele, Värskas Vallavalitsusele, Rápina Vallavalitsusele, Puka Vallavalitsusele, Põdrala Vallavalitsusele, Mõniste Vallavalitsusele, Vastseliina Vallavalitsusele, Rõuge Vallavalitsusele, Antsla Vallavalitsusele, Keskkonnainspeksioonile ja RMK-le ning 03.05.2013 Põllumajandusametile. Koosoleku toimumise teade oli avalikkusele kättesaadav Keskkonnaameti veebilehel alates 22.04.2013. Koosoleku teade ilmus ajalehes „Valgamaalane“ 25.04.2013.

Koosolekust võtsid osa: Ats Taro (KKI), Anne Tonts (PMA Valga keskus), Sirje Allik (PMA Valga keskus), Risto Sepp (RMK), Tõnis Leosk (maaomanik), Tiina Troškin (Keskkonnaamet), Margo Hurt (OÜ Ökotasakaal, kaitsekorralduskavade koostaja).

M. Hurt andis ülevaate hoiualade moodustamise alustest, hoiualade kaitsekorraldusest ning kaitsekorralduskavade koostamise vajadusest, eesmärgist ja põhimõtetest. M. Hurt tutvustas hoiualasid, nende kaitseväärtusi, ohutegureid ning vajalikke meetmeid.

Purtsi jõe hoiualal on toimivaid ohutegureid vähe. Peamiseks on Oona veskipaisu jäänuk, mis nõuab praeguse paisutuse (0,6 m) juures vee-erikasutusluba. Kui maaomanik vee-erikasutusluba ei ole taotlenud, siis teostab järelevalvet KKI ning nõustamist saab KA-st. KKK-sse läheb tegevusena paisujäänuki likvideerimine või kujundamine kiviärestikuks. Maaomanikul või MTÜ-l on võimalik taotleda tegevuseks (veekogu seisundi parandamiseks) toetust.

Purtsi jõe kaldal veekaitsevööndis on onn – maaomaniku kohustus likvideerida, KKI tegeleb.

Maaparandussüsteemidest liivasette kandumine Purtsi jõkke (hoiualale) on mõjuteguriks, kuid sellega otseselt tegelemine ei lähe KKK-sse tegevusena (näiteks settebasseinide rajamine jõkke suubuvatele maaparanduskraavidele). Põllumajandusameti esindajate sõnul veemajanduskavas praegu Purtsi jõge maaparandussüsteemide parendamise mõttes ei ole ning maaomanikel ei ole huvi ega kohustusi teha lisakulutusi.

Kui on soov purret ehitada? Purde ehitamisel tuleb lähtuda ehitusseadusest, looduskaitseadusest ja veeseadusest, ehitamise soovil pöörduda esmalt kohaliku omavalitsuse poole. Omavalitsus peab nõusoleku andmiseks küsima Keskkonnaameti nõusolekut.

RMK puhkekohti mõlema hoiuala jõelõigu kaldal pole ja ei ole ka plaanis rajada.

Osa hoiuala tähistest on kohtades, kus neid ei märgata. Hetkel tähiseid ei ole plaanis eemaldada. Kui mõni tähis vajalikumast kohast hävib, siis saab „metsast“ asemele võtta.

Väikese Emajõe hoiuala väärtus põhineb suuresti vanajõgedel. Vanajõgede suudmed on praegu hästi avatud ning nende avamise vajadust ei ole lähiajal ette näha. Ka muid tegevusi elupaikade parendamiseks ei planeerita. Kalastus- ja puhkevõimaluste suurendamine ei ole KKK ülesandeks ning samas ka KKK nende tegevuste piiramist ette ei näe, eeldusel, et järgitakse kehtivast kaitsekorrast tulenevaid nõudeid.

Väikese Emajõe hoiuala laiendus ei ole hetkel plaanis, kaitsekorraldus on tulevikus mõttekas planeerida koos Vörtsjärve hoiualaga.

Memo koostas:

Margo Hurt

PURTSI JÕE JA VÄIKESE EMAJÕE HOIUALADE KAITSEKORRALDUSKAVADE AVALIKUSTAMISKOOSOLEK

Memo

Toimus: Puka Rahvamajas, 16.07.2013 kl 11.00-11.15.

Koosolekul osalemise kutse saadeti 10.07.2013 Keskkonnaametile, Kanepi Vallavalitsusele, Sõmerpalu Vallavalitsusele, Mikitamäe Vallavalitsusele, Värskas Vallavalitsusele, Röpina Vallavalitsusele, Puka Vallavalitsusele, Põdrala Vallavalitsusele, Mõniste Vallavalitsusele, Vastseliina Vallavalitsusele, Rõuge Vallavalitsusele, Antsla Vallavalitsusele, Keskkonnainspektsioonile, RMK-le ja Metsavenna talule. Koosoleku toimumise teade ja kaitsekorralduskavade eelnõud olid avalikkusele kättesaadavad Keskkonnaameti veebilehel alates 08.07.2013. Koosoleku teade ilmus ajalehes „Valgamaalane“ 09.07.2013.

Koosolekust võtsid osa: Tiina Troškin (Keskkonnaamet) ja Margo Hurt (OÜ Ökotasakaal, kaitsekorralduskavade koostaja).

Koosolekul arutati kaitsekorralduskavade vormistamise tehnilisi küsimusi.

Memo koostas:

Margo Hurt